

netta, taloutta, henkilöstöhallintoa ja päätöksentekoa.

Kysymykset lähimmäisen hyvästä, hyvästä elämästä ja työstä kuuluvat luterilaiseen uskoon. Kirjoittaja pitääyty perinteisessä luterilaisessa ajatuksessa, jossa arkisella, ahkeralla työn tekemisellä palvellaan lähimmäistä ja yhteistä hyvää. Hän kuitenkin tarjoaa myös raikkaita lukutapoja Lutherin teologiaan, jotka liittyvät jokapäiväiseen elämään kristittyinä ja kirkon työhön. Maailmantalouden haasteet ohjaavat tarkastelemaan myös kirkon sosiaalieettisiä kannanottoja. Kirkolla on velvollisuus perehtyä eettisiin kysymyksiin, päätöksentekojärjestelmiin, sekä ottaa kantaa ja poistaa epäoikeudenmukaisuutta muuttuvissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa. Kirkko on itse myös taloudellinen toimija sijoitus toiminnan, työllistämisen ja omistamisen kautta, joissa sillä on eettinen vastuu. Lisäksi työn ja levon vuorottelu, työstä saatava asianmukainen palkka sekä ammattietiikka löytävät paikkansa luterilaisessa kehityksessä.

Jokapäiväisessä seurakuntaelämässä, strategioissa ja toimintasuunnitelmissa puhutaan kirkon perustehtävästä, mutta mikä se itse asiassa on? Usein seurakuntaelämän heikoksi kohdaksi jäävät määrittelemättömät tavoitteet ja löyhä käsitys siitä, mikä on toiminnan ydin ja sen keskeisin sisältö. Seurakuntien työ on altis henkilökohtaisille missioille ja työnäyille, jotka ohjaavat toimintaa ja työtä eri suuntiin. Kirkon tehtävän käsittelylle Kopperi on varannut yhden neljästä pääluvusta. Kyseinen luku sekä kirjan viimeinen luku tekevät kirjasta sopivan myös johtamisen ja päätöksenteon apuvälineeksi, sillä yhteisesti ymmärretyt ja sisäistetyn tavoitteet ja jaettu käsitys kirkon ytimeistä ovat tarpeellisia jokaisen seurakunnan elämässä. Kirkko ei ole mikä tahansa samantyyppisten yhteenliittymä, vaan yhteisö, jonka synnyttää usko Jeesukseen Kristukseen. Käytännössä tämä tarkoittaa monenlaisia asioita, ja kirja tarjoaa välineitä yhteisen ytimen

löytämiseen ja sanoittamiseen siten, että yhteinen teologinen orientautio vahvistaa ja kirkastaa seurakunnassa tehtävää työtä. Kirjoittajan käytännön kokemus näkyy myös siinä, että hän tarjoaa rohkeasti oman näkemyksensä eikä tyydy pelkästään kysymään kysymyksiä, johon keskustelu perustehtävästä yleensä käytännön työssä tyssää. Toivoo sopii, että Kopperin yksi muotoilu – ”Kirkon tehtävä on toimia niin, että ihmiset uskaltaisivat uskoa Jumalaan ja rakastaisivat lähimmäisiään” – saisi aikaan vastaavaa keskustelua ja hedelmällisiä käytännön suuntia luterilaisessa kirkossa.

Kirkon päätöksentekojärjestelmän käsittely ylittää detaljeihin, jotka tekevät kirjasta ajassa tiukasti kiinni olevan. Ohjeet luottamus henkilöille, luottamus henkilöiden ja työntekijöiden yhteistyö, sekä vapaaehtoistoiminnan käsittely luovat kuvan, jossa kirkko elää aikaansa tiiviisti työntekijäkeskeisenä mutta samalla ulospäin avautumista haluavana kirkkona. Termit ”vapaaehtoinen” ja ”uskovainen” ovat arvioinnin kohteena, ja kirjoittaja esittää niille korvaavia vaihtoehtoja. Leimallista Kopperille onkin esittää mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja uhkakuvien sijaan, luterilaisittain myös jumalanpalveluselämään. Kirjoittaja painottaa laaja-alaista osaamista ja osaamisen jakamista, koulutusta ja kehittymistä. Tämänkin kirkonmiehen katse rajoittuu kuitenkin paikoin kirkon organisaation ja olemassa olevien rakenteiden sisään: entäpä jos kirkossa tarjottaisiin osaamista muualle yhteiskuntaan, rohkaistaisiin osaamisen hyödyntämiseen koko yhteiskunnassa ja kutsuttaisiin osajia muualta seurakuntien työhön?

Loppua kohden kirja saa yhä enemmän opaskirjan sävyjä, mutta säilyttää koko ajan kosketuksen Lutheriin ja luterilaisen teologian perinteeseen. Siksi teos soveltuukin hyvin monenlaisissa seurakuntien tehtävissä toimiville. Keskeisenä lukijalle jää korostus uskon ja rakkauden edistämisestä yhteiskunnassa ja kir-

kossa. Rakkauden töistä on mahdollista saada ote, vaikka sekin on Jumalan armon ja rakkauden varassa. Avoimeksi jää, miten voi sen sijaan edistää uskoa erilaisissa tehtävissä. Usko ja rakkaus toimivat yhdessä. Näistä aineksista löytyy tuttuja ja virkistäviä rakennuspuita niin kirkon perustehtävän pohdintaan kuin toiminnan suunnitteluunkin.

MERI-ANNA HINTSALA
TEOL. MAIST., ESPOO

TEEMU RATINEN
Synnistä Jumalan lahjaksi: Muuttuva seksuaalisuus ja usko. Helsinki: Kirjapaja 2015. 247 s.

Teemu Ratisen *Synnistä Jumalan lahjaksi* tuo vaikeaksi osoittautuneeseen kirkolliseen keskusteluun seksuaalisuudesta tärkeän näkökulman, nimittäin eri-ikäisten suomalaisten omat kertomukset seksuaalisuudesta, uskosta ja häpeästä. Tarkastelen tämän teoksen rinnalla myös Ratisen vuonna 2014 Itä-Suomen yliopistossa tarkastettua väitöskirjaa *Torjuttu Jumalan lahja: Yksilön kamppailu häpeällistä seksuaalisuutta vastaan*, johon populaarimpi versio perustuu.

Analysoimalla 71 eri-ikäisen suomalaisen omaelämäkerrallista kirjettä – väitöskirja-aineistoon lukeutuu kaikkiaan 146 kirjettä – Ratinen tuo esiin sen valtavan muutoksen, jonka suomalaisten ymmärryksessä omasta seksuaalisuudestaan on viimeisten vuosikymmenien aikana tapahtunut. Ratisen tavoitteena on tarjota uudenlainen näkökulma seksuaalisuuteen teologisena ongelmana. Tätä tavoitetta voi vain tervehtiä ilolla. Ratisen tarkastelemat kirjeet ovat osa laajempaa 2000-luvulla kerättyä tutkimusaineistoa, joka on kerätty häpeää käsittelevien tutkimusprojektien käyttöön. Lukija jää-

kin miettimään, missä määrin häpeästä liikkeelle lähtevä kirjoituspyyntö on vaikuttanut kirjoittajien esiin nostamiin teemoihin. Jos tehtävänänto olisi ollut toisenlainen, olisivatko tuloksetkin olleet toisennäköiset?

Teoreettisena lähtökohtana Ratinen käyttää queer-teoriaa, jonka mukaan kokemus ja ymmärrys seksuaalisuudesta ovat aina kulttuurisidonnaisia ja siten jatkuvasti muutoksessa. Ratinen kannattaa konstruktivistista käsitystä, jonka mukaan seksuaalisuudella ei ole mitään yksilöllisistä olemusta tai ydintä, vaan se on ihmisen biologisen nautintokyvyn, kulttuuristen merkitysten ja yhteiskunnallisten valtaimmiöiden muovaama ilmiö. Keskeisiä Ratisen käyttämiä teoreetikkoja ovat Eve Kosofsky Sedgwick ja Michel Foucault. Kirkollinen keskustelu ja kirkon kannanotot puolestaan perustuvat essentialistiseen seksuaalikäsitykseen, jonka mukaan seksuaalisuus on pohjimmiltaan muuttumaton ja universaali ilmiö. Seksuaalisuutta lähestytään Raamatun luomiskertomusten pohjalta. Queer-teorian ohella teos tuo esiin psykoanalyttikko Matti Hyrckin jumalakuvateorian, jonka avulla Ratinen kuvaa aineistostaan nousevia käsityksiä uskosta ja Jumalasta.

Ratinen erottaa aineistostaan kolme erityistä ”kulttuurista eetos-ta”, dispositiivisia, joiden kautta hahmottuu kolme erilaista käsitystä seksuaalisuudesta ja uskosta, niin yksilötasolla kuin kollektiivisestikin.

Aineiston vanhimpien kirjoittajien, maailmansotien välisenä aikana syntyneiden ihmisten, kertomuksissa keskeiseksi teemaksi muodostuu huoli seksuaalisesta puhtaudesta. Seksuaalisuuden toteuttaminen nähdään mahdolliseksi vain avioliitossa. Naisten ja miesten kohdalla puhtauden ihanne painottuu eri tavoin: miesten rooli on aktiivisesti kilvoitella puhtauden säilymisen puolesta, kun taas naisten osaksi jää passiivisena suostua vartiointiin kohteeksi. Miesten ihanne on ristiriitainen: toisaalta heidän tulee kilvoi-

tella puhtauden säilyttämiseksi seksuaaliviettä vastaan, toisaalta miehiltä edellytettiin seksuaalista aktiivisuutta. Tämän sukupolven naisten kertomuksista puuttuu kokonaan seksuaalinen halu. Ratisen mukaan ajatus omasta halusta on näille naisille uhkaava, sillä heille halukas nainen kuuluu huoran kanssa samaan häpeälliseen kategoriaan. Kontrasti nuorempiin kirjoittajiin on suuri.

Vanhin sukupolvi näkee avioliiton Jumalan asettamana, pyhänä elämänjärjestyksenä, mikä leimaa myös heidän suhdettaan Jumalaan. Avioliitto ei ole ensisijaisesti yksilön, vaan yhteisön asia. Niinpä vanhimmalle sukupolvelle Jumala näyttäytyy ensisijaisesti siveyttä vaativana tuomarina, mutta myös armahtavana, jos ihminen nöyryty Jumalan edessä.

1930–1970-lukujen välisenä aikana syntyneiden ihmisten kirjeissä kysymys puhtauden varjelemisesta vaihtuu kysymykseen oman seksuaalisen minuuden aitoudesta ja itsenäisyydestä. Seksuaalisuudesta tulee osa ihmisen persoonallisuutta ja identiteettiä. Toista sukupolvea leimaava yhteinen kokemus on Ratisen mukaan ”kollektiivinen terapeutin eetos”: erityisesti naisten kulttuurinen ihanne on itsenäistyminen ja naiseksi kasvaminen, siis tyystin toisenlainen kuin edellisen sukupolven naisten puhtaan nuoruuden ihanne. Toisen sukupolven kokemuksessa korostuu myös vastakkainasettelu yhteisöllisen ja yksilöllisen uskon välillä. Oikea usko nähdään nimenomaan yksityisenä suhteena Jumalaan. Kirkolla ei ole enää valtaa määritellä hyväksyttävää seksuaalisuutta, vaan sen roolin ovat ottaneet seksuaalisuuden asiantuntijat: seksologit, luonnontieteilijät ja psykoterapian ammattilaiset.

Toisen ja kolmannen, 1960-luvulta lähtien syntyneen sukupolven kokemuksissa terapeutin eetos säilyy, mutta kokemukset aidoksi minäksi kasvamisesta ja eheytymisestä ovat enää marginaalisia teemoja. Keskeiseksi seksuaalisuutta määrit-

televäksi teemaksi nousee käsitys seksuaalisuudesta luonnollisena ja nautintoa tuottavana biologisena tarpeena. Seksuaalisuus problematisoituu, kun joku tai jokin estää seksuaalista tarvetta tyydyttämästä. Ratisen mukaan seksuaalisuus ei ole nuorimmille kirjoittajille lisääntymisen tai naisena hyväksytyksi tulemisen väline, vaan yksilöllisen nautinnon mahdollistava biologinen voima.

Sukupolvien kokemusten erot heijastuvat myös käsitykseen avioliiton asemasta ja merkityksestä. Vanhimmalle sukupolvelle avioliitto on Jumalan asettama elämänjärjestys, jota leimaa naisen ja miehen työtoveruus. Toiselle sukupolvelle avioliitto edustaa harmonista tunnesuhdetta, jossa myös naisella on mahdollisuus tulla nähdyksi seksuaalisena olentona. Nuorin sukupolvi ei liitä avioliittoon sinänsä enää samaa sosiaalista asemaa, vaan parisuhde nähdään henkilökohtaisen seksuaalisen nautinnon toteuttamistapana.

Individualisoituminen ja yhteisöllisten normien merkityksen väheneminen heijastuu myös jumalasuhteeseen. Nuorimmat kirjoittajat elävät epävarmuudessa ja hylkäämisen pelon vallassa. Ratinen nostaa esiin, että yksi keino hallita tätä epävarmuutta on sitoutua selkeään seksuaalieettiseen normiin, kuten vaikkapa Tosi rakkaus odottaa -liikkeeseen. Toisaalta monella nuoremmalla kirjoittajalla institutionaalinen ja yksityinen uskonnollisuus ovat selkeästi erillään. Oma, yksityinen kokemus Jumalasta ”oman minuuden kaikkietävänä luojana” on tärkeintä.

Teoksen loppupuolella Ratinen analysoi nuorimman sukupolven kokemusten avulla yhteiskunnan heteronormatiivisuutta. Ratinen nostaa esiin, kuinka heteronormin vastainen seksuaalisuus on yksilölle ongelmallista paitsi suhteessa toisiin ihmisiin niin myös suhteessa Jumalaan. Toisilta ihmisiltä seksuaalisuuden voi piilottaa, mutta Jumalalta ei. Kirjoittajien kamppailun oman identiteetin ja jumalasuhteen välil-

lä tekee vieläkin vaikeammaksi ve-
täytyjämuotoinen jumalakuva: toi-
saalta Jumala on rakastava ja armol-
linen, toisaalta Raamatussa ja kirkon
seksuaalieettisissä kannanotoissa on
seksuaalisuutta koskevia normeja ja
tuomioita.

Keskeinen ero nuorimman ja
vanhempien sukupolvien kokemuk-
sessa on seksuaalisuuden ja identi-
teetin välinen suhde: "Seksuaalisuu-
teen liittyvä ongelma ei ratkea teois-
ta pidättäytymällä, sillä kyse on mi-
nuuden ytimeistä, joka uhkaa paljas-
tua silloinkin, kun kielletyistä teoista
pysyttelee erossa. Itsensä kieltämi-
nen tekojen tasolla ei riitä omatun-
non lepyttämiseksi tai jumalasuhteen
korjaamiseksi sen enempää
kuin se pystyy muuttamaan yksilöä
'normaaliksi'" (diss., s. 190). Ratinen
huomauttaa, että kokemus seksuaa-
lisuudesta biologisena tarpeena, jo-
ka on osa yksilön identiteettiä, so-
pii huonosti yhteen seksuaalisuutta
normittavien jumalakuviin kanssa.
Näin ollen "homoseksuaalisuuden
torjuva kirkko näyttäytyy väistämät-
tä torjuvana ja häpäisevänä kirkko-
na" (diss., s. 259). Tämän keskeisen
havainnon soisi vaikuttavan seksua-
alisuuden ympärillä käytävään kes-
kusteluun laajemminkin.

Ratisen loppupäätelmät raken-
tavat sen kysymyksen varaan, mi-
tä tapahtuisi, jos myös teologisen
keskustelun lähtökohdaksi otettaisiin
ihmisen seksuaalisuuden muutu-
va perusluonne. Ratisen aineisto
osoittaa, että heteroseksuaalisuus
on muuttunut sadan vuoden aika-
na. Hänen mukaansa tämän päivän
heteroseksuaalisesti identifioituvan
ihmisen kokemus itsestään ja sek-
suaalisuudestaan olisi ollut 1900-lu-
vun alussa syntyneelle, avioliitossa
elävälle ihmiselle vieras tapa hah-
mottaa elämää ja sen tarkoitusta.

Jos lähtökohdaksi teologisel-
le keskustelulle otettaisiin ihmi-
sen seksuaalisuuden jatkuva muu-
tos, silloin jouduttaisiin Ratinen mu-
kaan luopumaan selityksen etsimi-
sestä homoseksuaalisuudelle. Kysy-
mys ei olisi enää seksuaalisuuden

perimmäisestä olemuksesta vaan
siitä, millaiset ihmiselämän muo-
dot kirkko haluaa havaita ja ottaa
yhteyteensä. Avioliitto ainoana Ju-
malan asettamana ja hyväksyttävänä
elämänmuotona on menettänyt
asemansa suomalaisessa yhteiskun-
nassa. Myös kirkko joutuu määrittä-
mään suhdettaan yksin eläviin, ho-
moseksuaalisessa parisuhteessa elä-
viin ja muihin elämänmuotoihin.

Ratisen ratkaisu on rakentaa sel-
laista kristillistä etiikkaa, jossa sek-
suaalisuus asettuu muuttuvan rak-
kauden alueelle. Siinä haetaan ta-
paa vastata lähimmäisen tarpeisiin
parhaalla mahdollisella tavalla. Läh-
tökohtana on ymmärrys siitä, että
seksuaalisuus on yksilön minuuden
syvin piirre. Oikea ja hyvä seksuaali-
suus rakentuu vastuullisen ja vasta-
vuoroisen rakastamisen ihanteiden
pohjalle kulttuurisessa tilanteessa,
jossa ihmisen on ratkaistava oman
henkilökohtaisen vapautensa ja si-
toutumisen välinen ristiriita. Kaiken
lähtökohtana on seksuaalisuuden
ymmärtäminen Jumalan lahjana.

ELINA HELLOVIST
TEOL.TRI, ESPOO

MATTI HYRCK
Onko Jumala hyvä?
Antaako psykoanalyysi
vastauksen? Helsinki:
Therapeia-säätiö 2014.
188 s.

Matti Hyrckin postuumisti ilmestynyt
kirja *Onko Jumala hyvä? Antaako psykoanalyysi vastauksen?* on tes-
tamenttimäinen mielipidekirjoitus,
jossa hän omien sanojensa mukaan
kertoo siitä, mitä mieltä hän on kir-
kosta, Jumalasta ja uskonnosta. Hän
tuo kirjassaan esille oman jumalaus-
konsa perusteet, samoin kuin pe-
rusteensa sille, minkälaiseen Juma-
laan hän ei usko. Yhdessä hänen ai-
kaisempien tutkimustensa kanssa

(*Mielen kuvat Jumalasta*, väitöskirja
1995 ja *Ihmismieli ja Jumala*, 2003)
teos muodostaa trilogian, jolla ei ole
vertaista kansainvälisessä tutkimus-
sessa.

Ihmisen jumalasuhdetta koske-
vissa tutkimuksissaan Hyrck sovel-
taa psykoanalyttista objektiisuuh-
deteoriaa. Hän rinnastaa ihmisen
jumalasuhteen perusihmissuhteisiin
ja niiden psyykkisiin sisäistyk-
siin. Oman kasvuhistoriansa pohjal-
ta Hyrck kuvaa yleispätevästi ihmisi-
ksilön psyykkisiä, uskonnollis-kehityk-
sellisiä kokemustiloja, positioita.

Hyrck toteaa, että objektiisuuh-
teorian punaisen langan löytyminen
avasi hänelle huikean uuden näkö-
alan uskontoon ja teologiaan. Ob-
jektiisuuhdeteorian ajatuksella psyy-
kensisäisestä, tiedostamattomasta
syvärakenteesta sisäisen objektin ja
sisäisen subjektin välisine tunnesuh-
teineen näytti hänen mukaansa ole-
van paljon tekemistä ihmisen koke-
musmaailmaan sisältyvän juma-
lasuhteen kanssa. Kristillisen perin-
teen kuvaama ihmisen ja Jumalan
välinen tunnesuhde muistutti näi-
den kahden sisäisen toimijan välistä
suhdetta. Jumala saa yhteisessä ta-
junnassamme automaattisesti van-
hemmuutta muistuttavan auktori-
teettiaseman eli objektin roolin. Ih-
minen taas kokee olevansa hänestä
riippuvainen, ja siinä mielessä jou-
tuneensa subjektin ja lapsen rooliin.

Objektiisuuhdeteorian merkittä-
vän uranuurtajan Melanie Kleinin
kahden psyykkisen kehitysposition,
primitiivisemmän skitsoparanoidi-
sen ja kehittyneemmän depressiivi-
sen position avulla Hyrck kuvaa ha-
vainnollisesti ihmisen jumalasuhteen
erilaisia ilmenemismuotoja ja
erilaisia psyykkisiä kokemustiloja.
Skitsoparanoidisen position käsit-
teen tilalle Hyrck on kehittänyt ku-
vaavan "mustavalkoisen mielentilan"
käsitteen. Depressiivisen posi-
tion käsite on puolestaan korvau-
tunut "huolenpidon mielentilan" kä-
sitteellä.

Matti Hyrckin jumalasuhdetrilo-
gian viimeisen osan keskeisin an-